

Pròleg

L'ENIGMA DE LES TAQUES BLAVES

En consultar els mapes del sector occidental del Pirineu català, fa la impressió que a l'autor se li va vessar la tinta mentre els dibuixava, esquitxant amb taques blaves el nucli on conflueixen quatre de les seves comarques. Molts excursionistes desitjosos d'aclarir aquell fenomen es deuen haver sorprès en observar que la zona més blava d'aquells mapes, el sector meridional, quedava exclosa del territori del Parc Nacional. Més desconcertant resultava el fet que no hi hagués cap publicació específica sobre la capçalera del Pallars Jussà, on està situada la Vall Fosca.

Això mateix em va succeir a mi quan vaig començar a freqüentar la zona sense altra documentació que els mapes. Vaig escriure quelcom sobre els cims més significatius; fins i tot vaig resoldre l'enigma de les taques blaves realitzant una travessa circular que em va dur a la riba de 150 estanys. Transcorreguts 20 anys des d'aquelles incursions per la conca lacustre on neix el Flamisell, en passar per la Central de Capdella em sorprèn l'existència del refugi Tacita. Entro buscant informació i el Sergi Galanó em posa a les mans les rutes que, conjuntament amb el Víctor Estadella, ha dissenyat per orientar les passes dels usuaris del refugi.

Dos anys després d'aquella trobada fortuïta, en publicar *Itineraris a peu per la Vall Fosca*, el Sergi assoleix dos grans objectius: posar fi a l'aïllament informatiu i reforçar la lluita en defensa dels valors paisatgístics, culturals i humans de la vall. N'hi ha prou a consultar l'índex de la guia per comprovar-ne la varietat i la riquesa del contingut. Els recorreguts que descriu arriben a nombrosos racons, des dels cims més elevats fins als bucòlics estanys, sense oblidar paratges singulars on va ser necessari utilitzar el podall per recuperar senders perduts.

Malgrat que resulti sorprenent, la qualitat literària i documental, el valor ecològic i patrimonial d'aquesta obra han estat reconeguts abans de la seva publicació. Ens referim al guardó concedit per la revista *Pyrenaica* de l'Euskal Mendizale Federazioa —Federació Basca de Muntanyisme—, que el febrer de 2008 va premiar la síntesi continguda a l'article *Vall Fosca: la visita urgente*. Enhorabona al Sergi Galanó per aquesta distinció tan merescuda, i gràcies per contribuir a la difusió dels paisatges del Pirineu que, tant autòctons com visitants, hem de conservar intactes per al delit de les generacions futures.

Luis Alejos Escarpe
Escriptor i pirineista

ELS ETS I UTS D'AQUESTA GUIA

L'increïble potencial hidroelèctric de les aigües de la capçalera de la Vall Fosca i l'explotació que se'n fa han motivat nombroses publicacions, treballs d'estudi i, fins i tot, obres literàries que destaquen la importància d'aquest enclavament en el desenvolupament de la indústria catalana de començaments de segle.

Més enllà d'aquesta qüestió, però, poca cosa més es coneix d'aquesta vall. Malgrat tenir una disparitat de paisatges espectacular i unes possibilitats en el camp de l'excursionisme del tot excepcionals, el buit informatiu és gairebé total. Aquesta guia vol donar llum a tot allò que ha restat a les fosques durant massa temps; descobrir i comprendre a través de camins oblidats, valls verges i muntanyes emblemàtiques cadascun dels ingredients que, en la seva justa mesura, componen el que avui coneixem com la Vall Fosca: una vall com n'hi ha poques.

De la concepció i l'autoria de la guia

El projecte de realització d'aquesta guia es remunta a l'any 2001, quan obríem el refugi Tacita. Allà, de seguida ens vam adonar de l'absència d'informació sobre la vall, especialment en allò referent a les possibilitats de caminades que aquestes muntanyes ofereixen. De fet, ni tan sols hi havia un mapa específic de la zona!

Els usuaris del refugi, però, necessitaven aquesta informació, i com que la feina em tenia massa ocupat, vaig demanar-li al Víctor Estadella —el meu sogre i propietari de la casa— que ressenyés els camins que, des de feia un temps i per pura afició, anava descobrint cada cap de setmana. El Víctor acceptà i, de mica en mica, aquell “treball de camp” es va anar engruixint; vaig dissenyar un mapa de tota la vall per poder localitzar els itineraris i vaig donar forma a les fitxes que anava fent el Víctor. Al final, gairebé sense pretendre-ho, ens vam trobar a les mans un material força important. El següent pas era clar: una guia de la Vall Fosca? I per què no?

Així, aquell material que naixia fruit de la necessitat, i gràcies a la tasca iniciada pel Víctor, acabaria esdevenint l'embrí i la inspiració que em donarien forces per afrontar aquest projecte. Però no només per això ha estat important la seva tasca: la del Víctor és una dedicació encomiable i necessària. Els camins van jugar un paper importantíssim en la història de la Vall Fosca i els seus habitants i, per tant, són un patrimoni de gran valor que urgeix preservar abans que caiguin en l'oblit i la natura els esborri del mapa.

De l'estructura

La guia s'estructura en dues parts diferenciades. La primera fa un repàs a cadascun dels ingredients de què parlavem: la història, la gent, els pobles, el patrimoni, la natura... La segona descriu (a més de 3 aproximacions i una síntesi de camins) 14 itineraris al llarg i ample de la Vall Fosca, a través dels quals es podran reconèixer els aspectes més rellevants del que queda recollit a la primera part.

Per facilitar l'ús de la guia, ambdues parts s'han diferenciat amb una franja negra o taronja al marge superior, segons es tracti de la secció "Descobrir la Vall Fosca" o "Itineraris a peu per la Vall Fosca" respectivament. També, per a una major comoditat, l'índex i els mapes de la vall amb els itineraris s'han inclòs a les darreres pàgines de la guia.

De les fotografies, mapes i gràfics

Totes les fotografies, excepte quan s'indica el contrari, així com els mapes i gràfics que apareixen a la guia són propietat de l'autor. Les fotografies històriques, però, són de l'extens i interessantíssim arxiu particular d'en Josep Subirà, "Palleret", de la Torre de Capdella, que molt amablement les ha cedit de forma desinteressada.

Dels col·laboradors

Des d'un bon començament vaig tenir clar que si aquesta guia havia d'oferir una visió àmplia i multidisciplinar sobre la Vall Fosca, hi hauria algunes qüestions que jo no podria afrontar tot sol, ja que els meus coneixements en geologia, botànica o fauna són força limitats. És per això que sempre em sentiré en deute amb aquestes persones que han aportat el seu saber de forma totalment desinteressada —tots ells principalment moguts per la seva estima vers aquesta magnífica vall—, i que han permès oferir la informació curosa i rigorosa que aquest treball requeria. A tots ells, mil gràcies.

Xavier Aurell Bach (1948)

Resideix a Biure, a l'Alt Empordà, i és llicenciat en Ciències Geològiques i professor de secundària. Ha escrit la guia *Itineraris per la natura a l'Alt Empordà* i ha col·laborat en treballs i estudis geològics i botànics, entre d'altres, per a l'Institut d'Estudis Empordanesos. És membre de l'Associació Geologia i Medi Ambient i del grup excursionista El Paraigua.

Jordi Buñuel i Cots (1953)

És col·laborador d'entitats naturalistes com ara Depana o SEO. Ha escrit textos en llibres i estudis sobre natura i ha col·laborat en diverses guies d'excursionisme. La seva afició per la natura l'ha dut a visitar nombrosos parcs d'arreu del món, on ha realitzat ascensions i rutes d'alta muntanya.

Casimir Jover i Reig (1959)

Ha realitzat gran quantitat de fotografies de natura de diferents zones del Pirineu. Té dos llibres editats i una valuosa col·lecció de fotografies sobre diferents indrets i pobles de Catalunya.

VÍCTOR ESTADELLA ESTERRI (1948)

Enginyer industrial i professor de Física a l'Institut Esteve Terradas de Cornellà de Llobregat. Muntanyenc de vocació tardana i membre actiu de la popular penya excursionista El Paraigua. S'ha especialitzat en la Vall Fosca, a la qual hi està lligat per vincles familiars, on passa llargues temporades a la seva cabana de la Central de Capdella. Des d'aquesta base d'operacions ha recuperat diversos corriols històrics i ha realitzat, amb la col·laboració dels avis de la vall, un treball de revitalització de la toponímia tradicional que quedarà reflectit a la nova edició del mapa topogràfic de la Vall Fosca, de l'Editorial Alpina.

AGRAÏMENTS

Sempre havia dubtat de la necessitat d'incloure dedicatòries als llibres, però el cert és que, ara que tinc la pràctica totalitat de la guia a punt de marxar cap a la impremta, veig totalment necessari fer-ho. I és que aquest munt de fulls no haurien arribat a omplir-se de contingut si no hagués estat per la tasca que va iniciar el Víctor Estadella, ara fa uns cinc anys, recuperant i ressenyant els camins que anava descobrint de cap a cap de la vall. Va ser ell qui, durant les ja clàssiques sobretaules, em va contagiar l'interès i la curiositat per saber més sobre el que la Vall Fosca tenia amagat. Seva és la concepció de molts dels itineraris que recull la guia, així com moltes són les branques que ha escapçat el seu podall i que us facilitaran el pas per camins que ja estaven perduts. A tu, Víctor, gràcies.

I a tu, Júlia, que tants dies m'has perdut de vista i tan absent m'has hagut d'aguantar després. Però, sobretot, per haver-me llegit i corregit amb tant de *carinyo* totes i cadascuna de les línies d'aquesta guia, i per haver-me animat tant com ho has fet. I a les meves nenes, que m'han acompanyat "a pas familiar" en alguns dels itineraris, malgrat que sempre les volia fer caminar fins més lluny; i als meus pares, que m'han fet els imprescindibles cangurs per tal que jo em pogués perdre per les muntanyes.

Al Luis Alejos, il·lustre pirineista, per brindar-me l'oportunitat d'escriure un article per a la revista *Pyrenaica*, ja que, de retruc i sense adonar-me'n, serviria per creure'm que sí, que era possible escriure una guia sobre la Vall Fosca. I, sobretot, per haver acceptat la invitació d'escriure el pròleg i avalar, en certa manera, aquestes pàgines, que són, si més no, un homenatge a una de les darreres valls desconegudes del "nostre" estimat Pirineu. Gracias, Luis.

Al Raimon Garcia Quera i a la seva germana, la Núria, que em van oferir valuosos consells i recomanacions per a la meva primera immersió en el món editorial. A la gent de l'Associació Lo Gaial, pel magnífic projecte de recuperació dels camins de ferradura de la vall: era quelcom imprescindible que difícilment s'hauria fet sense el vostre esforç. També, i en especial, al Josep "Palleret", per haver-me obert el seu arxiu i cedir-me alguns dels seus tresors visuals. Gràcies també a l'Ajuntament de la Torre de Capdella.

I, finalment, gràcies al Dani, la Montse, el Bernat i la Joana; a la Sílvia, el Krishna, la Vanessa, el Robert, el Roger, la gent d'Alternativa per la Vall Fosca i, en definitiva, a tots aquells que creieu en d'altres maneres de desenvolupar un indret de muntanya com aquest.

Us estaré sempre agraït.

El projecte de pistes d'esquí i el futur de la Vall Fosca **REALITAT O FICCIÓ?**

Qui més qui menys, tothom ha sentit quelcom sobre un projecte de pistes d'esquí a la Vall Fosca. I no és estrany, ja que fa més de vint anys que se'n parla. Avui, però, les pistes continuen sent un projecte; en obres, això sí, però encara un projecte.

Tot i que és difícil d'assegurar, tot fa pensar que va ser l'Ajuntament de la Torre de Capdella qui va aconseguir que el Pla d'Ordenació d'Estacions de Muntanya de 1982 ja contemplés una estació d'esquí a la vall de Filià. L'any 1995, però, un empresari de Vilanova i la Geltrú presentava un primer projecte per construir un camp de golf a la vall. L'entesa va ser tan bona que el mateix empresari presentava el 1998 un monumental projecte de pistes i en fixava la data d'obertura per a l'any 2003.

Paral·lelament, després d'un procés llarg i polèmic, l'Ajuntament aprovava el 2000 el document de Normes Subsidiàries que hauria de regular el creixement urbanístic del municipi. Òbviament, les pistes d'esquí i el complex residencial i hotelier foren la pedra angular sobre la qual es concebia el pla. El 2001 s'aprovaven els plans especials del domini esquiable de Filià i del complex residencial d'Espui, i el 2003 la Generalitat donava el vistiplau definitiu a la construcció d'un domini esquiable que uniria la Vall Fosca amb Boí, a més d'un camp de golf, balneari, 900 habitatges i 2.400 places hoteleres.

No obstant això, malgrat tenir tots els permisos, l'empresa va anar endarrerint l'inici de les obres fins que, el 2006, un gegant de la construcció, Fadesa, va comprar el projecte. Poc temps després, però, la constructora Martinsa llançava una opa sobre Fadesa i esdevenia, de retruc, la nova propietària del projecte.

Avui, l'entusiasme que va despertar el projecte en la majoria dels habitants de la vall va de baixa. La iniciativa que suposadament havia de posar punt i final al procés de despoblació que patia la vall i tornar la vida als pobles segueix sent una promesa, i les circumstàncies actuals —crisi del sector immobiliari, fallida de les estacions d'esquí, canvi climàtic, etc.— no conviden a l'optimisme.

La Vall Fosca ha comptat sempre amb atractius suficients per esdevenir una vall de referència: una vall amb història, pionera a l'Estat en la producció hidroelèctrica; un patrimoni romànic totalment desconegut; un munt de pobles de muntanya encisadors; un patrimoni natural excepcional i l'accés més espectacular al Parc Nacional d'Aigüestortes, que és la principal destinació turística de Lleida, són arguments prou sòlids perquè la Vall Fosca cregui en ella mateixa i construeixi el seu propi futur.

DEL REFUGI TACITA I L'AUTOR

Durant anys, mentre treballava assegut davant l'ordinador durant hores, un pensament recurrent em distreia de la pantalla: seria possible d'invertir la meua rutina de vida —a ciutat entre setmana, a la muntanya els caps de setmana—? No va ser difícil prendre la decisió de marxar quan la Júlia també es va il·lusionar amb aquesta idea. Els seus avis tenien una casa a la Vall Fosca, perquè l'avi era pescador i, dic jo, li devien agradar els llocs remots. Ens n'hi vam anar i a l'estiu de 2001 obríem el refugi Tacita.

Durant els primers anys, però, la feina al refugi Tacita em privava d'agafar la motxilla i perdre'm per la muntanya, i la Vall Fosca continuava sent un indret desconegut per a mi. Fins i tot en algun moment em va semblar que les meves filles coneixien més bé la vall que jo mateix.

No va ser fins al moment de realitzar aquesta guia que se'm presentaria l'oportunitat de dedicar-me durant un temps al que de debò m'agrada: perdre'm per la muntanya. I no només això, sinó que la tasca de recerca d'informació m'ha portat a descobrir molts dels secrets que la Vall Fosca mantenia amagats. Amb tot, tinc un no-sé-què: m'han quedat tantes qüestions per desvetllar que em fa la sensació que aquesta guia és només una pinzellada de tot el que la Vall Fosca té per oferir.

El refugi Tacita està ubicat a la Central de Capdella, a l'anomenat Campament de Fecsa, i és accessible amb cotxe. És un xalet de dues plantes rodejat per un ampli jardí arbrat. Té capacitat per a 23 persones, distribuïdes en habitacions de 3, 6 i 7 places. Compta amb una cuina lliure totalment equipada, menjador amb vistes a la vall, sala d'estar amb llar de foc, calefacció i aigua calenta.

El refugi està permanentment obert durant els mesos de l'estiu i sota reserva la resta de l'any. També s'ofereix la possibilitat de llogar la casa sencera.

Més informació a:
www.refugitacita.com
www.itinerarisvallfosca.com

